

ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО КЕРІВНИЦТВА ВОКАЛЬНО-ХОРОВИМИ КОЛЕКТИВАМИ**Резюме**

У статті висвітлено особливості перебігу діагностичного етапу формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді. Акцентовано увагу на вимогах до фахової підготовки студентів у вищих закладах мистецької освіти відповідно світових освітніх парадигм. Представлено власний погляд автора на досліджувану проблему відповідно тотожності напрямків перспективного розвитку мистецької освіти України та Китаю у цілісному баченні необхідності формування фахівця, здатного самостійно впорядковувати освітнє середовище, оперувати мистецькими інформаційними ресурсами. Обґрунтовано позицію автора про те, що наявність здібностей до керівництва є ознакою сформованих професійно значущих якостей майбутнього керівника мистецького колективу учнівської молоді. У статті представлений аналіз, класифікація останніх досліджень і публікацій з наукової проблеми, надані обґрунтовані висновки. Сформульовано мету статті, яка полягає у представленні результатів констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи з діагностування сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами. Презентовано методи науково-педагогічного дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні, що були застосовані для опрацювання отриманих даних, встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами і процесами. Розкрито зміст і методуку діагностування рівнів сформованості готовності до керівництва студентів із урахуванням структури означеного феномена за визначеними компонентами: мотиваційно-орієнтаційного, комунікативно-компетентнісного, діяльнісно-рефлексивного. Описано перебіг діагностичної розвідки впродовж трьох етапів її проведення. Представлено результати підрахунку отриманих даних, визначено та описано рівні сформованості досліджуваного феномена: низький, середній та високий, надано їх характеристики. Презентовано обґрунтовані результати проведеного експерименту. Висвітлено напрямки подальшої експериментальної роботи з формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді.

Ключові слова: майбутні вчителі музики; фахова підготовка; готовність до керівництва; вокально-хорові колективи; діагностика рівнів готовності; експериментальний інструментарій; методика.

Вступ. Сучасна освітня парадигма України та КНР, скоординована відповідно до стратегічних цілей «освіти в інтересах стійкого розвитку», визначених конференцією ЮНЕСКО (2009), встановлює якісні орієнтири до рівня підготовки студентів у закладах вищої мистецької освіти. Особливої гостроти, у контексті цих вимог, набуває проблема оволодіння майбутніми вчителями музики системою професійних компетентностей, які забезпечують здатність ефективно здійснювати професійну діяльність, за допомогою залучення до теорії та практики управлінської діяльності в сфері мистецької освіти. Зазначені тенденції сприяють переорієнтації змісту вокально-хорового навчання на формування фахівців, здатних самостійно впорядковувати освітнє середовище, оперувати мистецькими інформаційними ресурсами, здійснювати продуктивне керівництво на основі інтерсуб'єктного діалогу, демонструвати активну творчу позицію, комплексно впорядковувати етапи і цикли вокально-хорової діяльності, вести творчий колектив до досягнення результативних цілей. Розв'язання різноманітних професійних завдань у діяльності керівника творчого (зокрема вокально-хорового) колективу учнівської молоді передбачає цільову установку на комплексне впорядкування навчально-мистецького процесу: від організації, через комунікацію, до прийняття рішень і творчу реалізацію. Саме наявність здібностей керівництва є ознакою сформованих професійно значущих якостей майбутнього керівника мистецького колективу учнівської молоді. Тому формування нових управлінських структур у студентів у процесі вокально-хорового навчання є пріоритетним напрямком фахової підготовки майбутніх учителів музики, що закладають основи формування сучасного керівника мистецького колективу, озброєного методологією й інструментарієм освітнього менеджменту, здатного комплексно, на високому професійному рівні, впорядковувати мистецький навчальний процес у рівних долях якості творчості й управління.

Здійснений аналіз наукової літератури з проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді виявив відсутність

наукових розвідок щодо залучення теорії управління педагогічними системами в освітньо-професійну стратегію мистецької освіти, тим паче впровадження основ управління колективами у зміст вокально-хорової підготовки на факультетах мистецтв педагогічних університетів. Проблематика публікації передбачає аналіз науково-педагогічних, мистецтвознавчих і управлінських концепцій, для обґрунтування методологічних основ дослідження з точки зору: філософії освіти (В.Андрушенко, І.Зязюн, Б.Новіков та ін.); управлінських концепцій (П.Друкер, Б.Скіннер та ін.); теорії інтелекту (П.Гальперін, Н.Тализіна, О.Тихомиров та ін.); психології керівництва (І.Бех, Н.Коломенський та ін.); теорії педагогіки (Н.Гузій, О.Пехота, С.Сисоєва та ін.); теорії мистецької освіти (А.Козир, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка та ін.); керівництва хором (А.Авдієвський, А.Лашенко, К.Пігров, П.Чесноков та ін.). Сучасні дослідження у сфері теорії та методики музичної освіти висвітлюють особливості вокальної підготовки студентів (Т.Жигінас, Сі Даофен, Л.Тоцька та ін.); інноваційні підходи до диригентсько-хорової підготовки студентів (І.Коваленко, Лінь Хай, І.Топчієва та ін.); специфіку роботи з вокально-хоровими колективами (Лі Сянчжень, Л.Паньків, Чжай Хуань та ін.). Прискіпливої уваги потребують висновки наукових досліджень П.Д'ячук, О.Овчарук, С.Малиновської, в яких здійснено наукову розвідку і отримано результати з елементами новизни з проблеми системного управління.

Аналіз наукової літератури з аспекту дослідженості питання готовності студентів до керівництва вокально-хоровими колективами виявив, що основною формою вокально-хорової роботи вчителя музики є колективні музичні заняття. Зокрема, Б.Асаф'євим теоретично обґрунтовано основні види музичної діяльності – сприймання музики, хорове та інструментальне виконавство, імпровізаційна діяльність (Астаф'єв, 1973: 30). Підхоплюючи дану позицію, Лі Сянчжень розглядає основні різновиди позаурочної вокально-хорової діяльності – хорове виконавство; ансамблевий спів; гурткова вокальна робота (Лі Сянчжень, 2015: 290). Відтак, розгляд завдань формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді знаходиться у площині опанування студентами управлінськими стратегіями і тактиками керівництва музичним колективом учнів з позицій продуктивної координації мистецького процесу. Отже, актуальним на даний час є пошук механізмів оптимізації вокально-хорового навчання майбутніх учителів музики, спрямування навчального процесу на формування управлінської компетентності майбутніх учителів музики для продуктивного керівництва дитячими мистецькими гуртами. Проте робіт, присвячених проблемі формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді на даний час не проводилось.

Усе вищезазначене спричинило визначення цілей даної статті, які вбачаємо в оприлюдненні результатів констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи з діагностування сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами.

Методи та методика дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів науково-педагогічного дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури, її систематизація та узагальнення; класифікація отриманих експериментальних даних, їх інтерпретація); емпіричні (спостереження, анкетування, тестування, опитування, метод експертних оцінок, самооцінювання, констатувальний експеримент); статистичні (порівняльний аналіз, кількісна обробка наявних результатів) для опрацювання даних, отриманих наприкінці діагностичної розвідки щодо констатації наявних рівнів сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді.

Результати. Для діагностування сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи діагностичною розвідкою було охоплено 264 студенти мистецьких факультетів педагогічних університетів. Необхідність включення до експериментальних груп студентів старших курсів і магістратури вокально-хорової спеціалізації була обумовлена наявністю досвіду навчальної вокально-хорової діяльності і виробничої практики, а, відтак, достатньо широким світоглядом для пошуку важелів її продуктивного впорядкування в якості керівника вокально-хорового колективу. Відбір учасників експериментальних груп проходив за ступенем виявлення у студентів свідомого відношення до вокально-хорової роботи, демонстрації достатнього базису мистецьких компетентностей, досвіду репетиційної вокально-хорової роботи з навчальними або учнівськими мистецькими колективами.

На першому діагностичному етапі (за мотиваційно-орієнтаційним критерієм: зацікавленість студентів вокально-хоровою діяльністю) постала необхідність визначення розуміння студентами специфіки керівництва вокально-хоровою роботою. Для виявлення рівнів прояву зацікавленості студентів вокально-хоровою діяльністю сприяло проведення анкетування. Так, на запитання в анкеті «Чи задумувалися Ви над комплексністю діяльності керівника вокально-хорового колективу?»

більшість студентів відповіли «так». Однак, 23% опитуваних відповіли «не дуже», а 9% респондентів відповіли «ні, не задумувалися». На друге запитання анкети «Чи необхідно планувати перебіг вокально-хорової роботи?» були отримані відповіді: «обов'язково» – 8%; «скоріше так, чим ні» – 42%; «ні, я так не вважаю» – 50 % опитуваних. Про запитання анкети стосовно «Чи важко самостійно працювати з мистецьким колективом?» студенти висказали наступне: «так» – 7%; «ні» – 19%; решта студентів відповіли «не можу відповісти». Щодо наступного запитання поданої анкети «Яким чином ви готувалися до репетицій з навчальним хором?» були отримані відповіді: «читаю конспект з хорознавства» – 86%; «відпрацьовую мануальну диригентську техніку» – 12 %; «обдумую етапи і прийоми роботи» – 2 % опитуваних. На запитання анкети «Чи передбачаєте Ви ризики вокально-хорової роботи?» тільки 4% студентів відповіли «так». Поточне запитання анкети «Наскільки впевнено і швидко Ви здійснюєте оцінювання перебігу репетиції?» завело студентів у роздуми, результати яких показали «так, я швидко реагую» – 12 %, «мені дещо важко, іноді не встигаю за потоком інформації» – 49% опитуваних, «я не встигаю аналізувати хід репетиції» – 39%. Аналіз отриманих результатів проведеного анкетування серед майбутніх учителів музики дозволив з'ясувати, що більшість студентів не розуміють комплексності діяльності керівника вокально-хорового колективу. Специфіку вокально-хорової роботи вони розглядають виключно з позиції творчого її упорядкування, не замислюючись про необхідність урахування цілей, операцій, ризиків, прийняття рішень, тобто того, що є ознаками свідомого управління навчальним процесом на шляху досягнення творчого результату.

З метою перевірки стану сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровою роботою на II етапі констатувального експерименту (за комунікативно-компетентнісним критерієм: обізнаність студентів у механізмах керівництва, розвиненість інтелектуально-регулюючих потенцій студентів) було проведено тестування. У зміст тестових завдань було покладено ідеї психології управління, а саме блок запитань з трьома ймовірними відповідями: «що є, на вашу думку, психологічною ознакою вокально-хорової роботи?»; «у чому полягає сутність керівництва вокально-хоровим колективом?»; «бажано визначитися з функціями керівника вокально-хорового колективу?»; «відмітьте структуру процесу керівництва вокально-хоровим колективом?»; «як розв'язати проблему виокремлення об'єкту керівництва вокально-хоровою роботою?»; «що забезпечує успішність керівництва вокально-хоровим колективом?». У результаті аналізу проведеного тестування і підрахунку балів відповіді учасників експерименту чітко розподілилися за трьома рівнями: високий – 66-100 балів, середній – 30-65 балів, низький – 0-29 балів. Після проведення тестування відкрилась картина щодо низької (79%) обізнаності студентів зі специфікою діяльності керівника, низький рівень знань про можливості введення операційно-технологічних механізмів керівництва у зміст вокально-хорової роботи. Відповіді респондентів впродовж II етапу констатувального експерименту надали можливість встановити залежність між мотиваційно-орієнтаційним та комунікативно-компетентнісним комплексами сформованості готовності майбутніх учителів музики вокально-хорової роботи у послідовній спадковості їх проявів.

У рамках III етапу констатувального експерименту (діяльнісно-рефлексивний критерій: прагнення студентів виявляти фактори впливу на мистецький процес, узгоджувати їх з метою і результатом вокально-хорової роботи) респондентам – учасникам хорових колективів факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського було запропоновано виконати SWOT-аналіз. Студенти проводили аналіз хорової репетиції за наступними позиціями: визначення факторів репетиційного процесу; виявлення ступеню впливу керівника на усунення або посилення факторів; передбачення наслідків управлінської дії керівника на якості звучання вокально-хорового колективу. За результатами проведення аналізу респонденти заповнили розроблену матрицю, в якій відобразили та зіставили виявлені фактори, надали їм якісні характеристики, прогнозували наслідки впливу даних факторів на мистецький процес. Відповідно наданих фактів студенти позначили коло проблем репетиційного процесу, які потребували термінового вирішення.

Для виявлення рівнів прояву показника уміння дати самооцінку власним управлінським діям діагностувальним інструментарієм стали SMART-тести, які були запропоновані до заповнення респондентам та групі експертів після «Практикуму роботи з хором» та за результатами практичної роботи з дитячими вокально-хоровими колективами впродовж проходження студентами «Виробничої практики». Прийнятними виявилися, також, тести самоаналізу ефективності власної управлінської дії в процесі роботи з навчальними вокально-хоровими колективами. Результати підрахунку отриманих даних на III етапі констатувального експерименту виявилися наступними: до низького рівня було віднесено 42,4% респондентів, середнього – 44,1%; високого рівня посіло – 13,5% респондентів.

Отримані впродовж констатувального експерименту дані дозволяють визначити рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами. Підрахунок результатів діагностичної розвідки за всіма визначеними критеріями

сприяв визначенню трьох груп, які в повній мірі відповідають рівням сформованості готовності студентів до керівництва вокально-хоровими колективами: високому – 4,79%, середньому – 22,79%, низькому – 72,42 %. Таким чином, до високого рівня сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами були віднесені (4,79 %) студентів, які тим чи іншим чином виявили обізнаність у функціях керівника мистецького колективу: демонстрували активну творчу позицію щодо набуття специфічних знань керівництва для впорядкування вокально-хорового процесу, бажання реалізуватися у даному фаху, цілеспрямованість до досягнення високого рівня професійної майстерності у вокально-хоровій справі. Середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами було зафіксовано у 22,79% респондентів, які виявили недостатню обізнаність у функціях керівника мистецького колективу, оскільки бажання набуття специфічних знань керівництва для впорядкування вокально-хорового процесу демонструвалося епізодично. Відповідно, до низького рівня сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами було віднесено 72,42 % студентів, які не проявили розуміння необхідності введення управлінських стратегій у зміст творчої діяльності керівника вокально-хорового колективу.

Отже, діагностичне дослідження проходило у три етапи відповідно розроблених критеріїв – мотиваційно-орієнтовного, комунікативно-компетентнісного, діяльнісно-рефлексивного із застосуванням інструментів діагностики, які дали змогу отримати об'єктивні дані про реальний стан сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами. Передбачувані нами результати у реальному часі виявилися набагато скромнішими, з великою перевагою відсоткових значень середнього і низького рівнів. Відтак, виявлена під час констатувального експерименту посередня сформованість готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами укріпила нас в актуальності обраної проблематики дослідження та нагальній необхідності розробки і впровадження методики формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами.

Дискусія. Отримані та представлені в даній статті прохідні результати нашого дослідження у деякій мірі можна ідентифікувати з проміжними результатами констатувального експерименту, висвітленими у дослідженнях Т.Жигінас, Л.Тоцької та інших науковців у сфері мистецької педагогіки. Ці наукові роботи, спрямовані на розробку шляхів формування високопрофесійного майбутнього вчителя музики у процесі вокальної підготовки, опосередковано підтверджують середній рівень наявних фахових знань і умінь студентів щодо вокально-технічної та музично-виконавської компетентності. Задокументовані науковцями висновки у повній мірі відображують причини і перепони для високого рівня виявлення студентами комплексу вокальних умінь на початковому етапі експериментальної роботи. Ми погоджуємося з позицією вищезазначених науковців, які вбачають наявність таких даних у недостатній психологічно-регулятивній установці студентів, неспроможності до саморегуляції під час вокальної діяльності.

У той же час найбільш дотичними до завдань нашої експериментальної роботи є дослідження І.Коваленко, Лінь Хай, І.Топчієвої та інших науковців, в яких погоджуються питання інноваційного забезпечення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики. Споріднення отриманих даних у нашій роботі і вищезазначених авторів підтверджується посереднім виявленням самостійності студентів під час аналізу художнього змісту вокально-хорових творів, недостатньо сформованим вокально-хоровим тезаурусом, мало вираженою самооцінкою власного виконання вокально-хорових творів, невпевненістю у представленні власної виконавської інтерпретації музичних творів, покладання на позицію і думку викладача у ситуаціях прийняття вибору тощо.

Разом із тим, у роботах Лі Сянчжень, Л.Паньків, Чжай Хуань та інших науковців, присвячених дослідженню специфіки роботи з вокально-хоровими колективами, відзначається також превалювання середнього рівня сформованості у студентів потреби набуття-використання фахових мистецьких знань для організації вокально-хорової роботи. Вважаємо, що причиною недостатньо сформованого управлінського комплексу у майбутніх керівників вокально-хорових колективів, виявленого у даних дослідженнях і зафіксованого нами, є посередньо сформовані особистісні, комунікативні, рефлексивні якості студентів, недостатній прояв яких перешкоджає розумінню та усвідомленому осмисленню масштабів комплексного керівництва вокально-хоровою роботою.

Розглядаючи наведені дослідження, у дискусійному плані, варто відзначити відсутність наукового погляду на вокально-хоровий процес як сплав керованої колективної творчості. Тому вважаємо перспективним подальший пошук шляхів оптимізації навчального мистецького процесу з позиції теорії управління.

Висновки. Таким чином, оприлюднені у статті результати проведеного констатувального експерименту дають можливість зробити висновки про середній та низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами. За

результатами проведеної діагностичної розвідки був отриманий експериментальний інструментарій формування готовності майбутніх учителів музики до керівництва вокально-хоровими колективами учнівської молоді, що відкриває простір для розробки оригінальної методики та перевірки її ефективності у перебігу формувального етапу дослідно-експериментальної роботи.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Асафьев, Б.В. (1973). *Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании*. Ленинград: Музыка.
- Всемирная конференция ЮНЕСКО по образованию в интересах устойчивого развития (Четыре цели)* (Бонн, 32 марта – 2 апреля 2009). Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185056_rus
- Дороніна, М.С. & Григоренко, А.М. (2000). *Психологія управління*. Харків: Вид. ХДЕУ.
- Грінченко, Ю.С. (2010). *Методичні рекомендації з дисципліни «Методи прийняття управлінських рішень»*. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова.
- Колпаков, В.М. (2004). *Теорія та практика прийняття управлінських рішень*. Київ: МАУП.
- Кулюткин, Ю.Н. & Сухобская, Г.С. (1981). *Моделирование педагогических ситуаций*. Москва: Педагогика.
- Кулюткин, Ю.Н. & Сухобская, Г.С. (1990). *Мышление учителя: Личностные механизмы и понятийный аппарат*. Москва: Педагогика. 1990.
- Лі Сянчжень (2015). Специфіка підготовки майбутніх учителів музики до вокально-хорової діяльності учнів. *Педагогічна освіта: теорія та практика*, 19(2), 289-293. Кам'янець-Подільський: Видавництво Кам'янець-Подільського національного університету.

REFERENCES

- Asafiev, B.V. (1973). *Izbrannyye stat'i o muzykal'nom prosveshchenii i obrazovanii* [Selected Articles on Music Enlightenment and Education]. Leningrad: Muzyka.
- World Conference on Education for Sustainable Development: Moving into the Second Half of the UN Decade, Bonn, Germany*. (2009) Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185056_rus
- Doronina, M.S. & Grigorenko, A.M. (2000). *Psykhohohiya upravlinnya* [Management Psychology]. Kharkov: KDEU.
- Grinchenko, Yu.S. (2010). *Metodychni rekomendatsiyi z dystsypliny "Metody pryynyattya upravlins'kykh rishen"* [Guidelines for the discipline «Management of Decision Making Methods»]. Odessa: ONU named after II. Mechnikova.
- Kolpakov, V.M. (2004). *Teoriya ta praktyka pryynyattya upravlins'kykh rishen'* [The theory and practice of managerial decision-making]. Kyiv: MAUP.
- Kulyutkin, Yu.N. & Sukhobskaya, G.S. (1981). *Modelyrovanye pedahohycheskykh sytuatsiy* [Modeling of pedagogical situations]. Moscow: Pedahohika.
- Kulyutkin Yu.N. & Sukhobskaya, G.S. (1990). *Myshleniye uchitelya: Lichnostnyye mekhanizmy i ponyatiynyy apparat* [Teacher Thinking: Personal Mechanisms and the Conceptual Framework]. Moscow: Pedahohika.
- Li Xiangzhen. (2015). Spetsyfika pidhotovky maybutnikh uchyteliv muzyky do vokal'no-khorovoyi diyal'nosti uchniv [Specificity of preparation of future music teachers for vocal and choral activity of pupils]. *Teacher Education: Theory and Practice*, 19(2), 289-293. Kamianets-Podilskyi: Publisher House of Kamenets-Podilsky National University.

Gao Desyan

A DIAGNOSTIC STUDY OF FORMATION OF READINESS OF FUTURE MUSIC TEACHERS TO THE LEADERSHIP OF THE VOCAL-CHORAL TEAMS

Abstract

The article deals with peculiarities of the course of the diagnostic stage of forming the readiness of future music teachers to lead vocal-choir groups of student youth are covered in the article. Attention is drawn to the requirements for professional training of students in higher education institutions in accordance with the world educational paradigms. The author's own view of the problem under consideration of the identity of the directions of perspective development of art education of Ukraine and China is presented in a holistic vision of the need to form a specialist, able to self-regulate the educational environment, to manage artistic information resources. The author's position is substantiated that the presence of leadership abilities is a sign of the professionally important qualities of the future leader of the artistic collective of the student youth formed. The article presents the analysis, classification of recent research and publications on the scientific problem, and provides valid conclusions. The purpose of the

article is formulated, which is to present the results of the ascertaining stage of experimental and experimental work to diagnose the formation of the readiness of future music teachers to the leadership of vocal-choral **teams**. The methods of scientific and pedagogical research are presented: theoretical, empirical, statistical, which were applied for processing of the received data, establishing quantitative dependencies between the studied phenomena and processes. The content and the method of diagnosing the levels of readiness for students' leadership are revealed, taking into account the structure of the identified phenomenon by certain components: motivational-orientation, communicative-competence, activity-reflexive. The course of diagnostic reconnaissance during three stages of its conduct is described. The results of calculation of the received data are presented, the levels of formation of the studied phenomenon are defined and described: low, medium and high, their characteristics are given. The substantiated results of the experiment are presented. The directions of further experimental work on forming the readiness of future music teachers **to the leadership of the vocal-choral teams of pupils youth**.

Keywords: future music teachers; professional training; readiness for leadership; vocal-choral collectives; diagnostics of readiness levels; experimental tools; methodology.